जनता महाविद्यालय, चंद्रपूर

गृहअर्थशास्त्र विभाग

आय.सी.टी.च्या माध्यमातुन

खेळ

प्रस्तावना

- खेळाला प्रत्येक व्यक्तिच्या जिवनात महत्वाचे स्थान आहे. लहानपणा पासूनच मुले जेवढा वेळ जागे असतात. तेवढा वेळ खेळ खेळीत असतात. खेळामुळे आंनद प्राप्त होते.

एकमेकांबद्दल, प्रेम, स्पर्धा, सहचर्य हा भावना निर्माण होतात. खेळणे ही एक नैसर्गिक क्रिया आहे.

व्याख्या

- शरयुबाळ नुसार :–''कुठलाही हेतू मनात न ठेवता केलेला स्वंर्यस्पूर्त आनंददायक व्यवसाय म्हणजे खेळ आहे.''

- स्टोम च्या मते :–"खेळही एक ऐच्छीक व आत्मनियंत्रीत क्रिया आहे."

खेळांचे प्रकार

Symbolic Play
Locomotor Play
Recapitulative Play
Creative Play
Exploratory Play
Role Play
Fantasy Play
Communication Play
Socio-dramatic Play
PLAY TYPES
Object Play
Mastery Play
Deep Play
Rough and Tumble Play
Dramatic Play
Wow!
Social Play
Imaginative Play
PLAY
www.playscotland.org
A Playworker's Taxonomy of Play Types by Bob Hughes

खेळांचे प्रकार

- स्वयंस्फूर्त खेळ
- समांतर खेळ
- काल्पनिक खेळ
- संघटीत खेळ
- रचनात्मक खेळ /सृजनात्मक खेळ
- वैयक्तिक खेळ

खेळांचे प्रकार –१

- **स्वयंस्फूर्त खेळः–**

हा खेळ स्वतंत्रपणे खेळला जातो. ती खेळामध्ये मुले खेळण्यांचा वापर करतात. ती खेळणी आपटतात, तोंडात घालतात, तोडतात, फेकतात, मनात येईल तसे त्या खेळण्या बरोबर करतात. तीच तीच खेळणी हाताळल्या नंतर कंटाळा आल्यावर नवीन खेळणी शोधतात. पंरतु फक्त एकटयानेच खेळतात.

प्रकार –२

- **<u>समांतर खेळ</u> :–** अडीच वर्षाचे मुले हे खेळ खेळतांना दिसतात यामध्ये दोन मुले वेगवेगळया जागी एकएकटे खेळतात.

<u>उदा :–</u>रेतीचे किल्ले बनविणे एखादया मुलाने नवीन काही केल्यास दूसरे मुले ही लगेच त्याचे अनुकरण करते. दोन वेगवेगळया ठिकानी खेळत असल्यामुळे समांतर खेळ म्हणतात.

प्रकार –३

- **<u>काल्पनिक खेळ</u> :–** या खेळामध्ये मुले आपल्या कल्पना शक्ती मध्ये येणाऱ्या विचारांना खेळत असतात.

<u>**उदा:**</u>– लहान बाहुलांला त्यांना ज्या प्रमाणे आई रागविते तसे ते बाहुलीला रागवितात किंवा त्यांच्याशी बोलतात. ज्या गोष्टी प्रत्यक्ष जीवनांत करता येत नाही. त्या गोष्टी काल्पनिक खेळाद्वारे पूर्ण केल्या जातात.

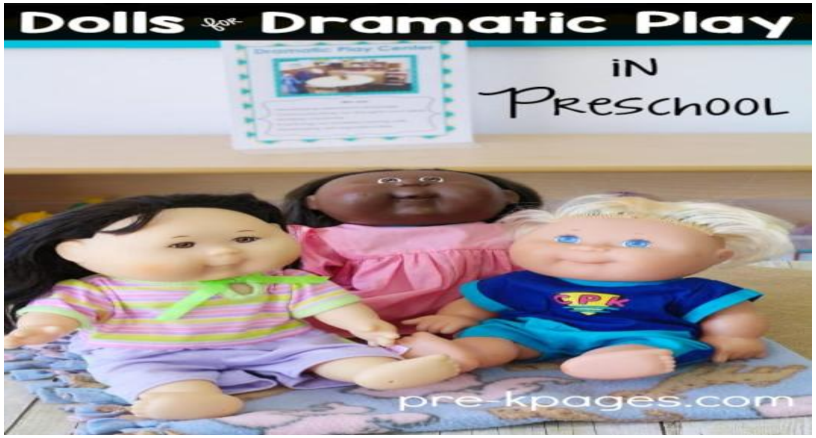

प्रकार –४

- <u>**संघटीत खेळ**</u> **:–** उत्तर बाल्यावस्थेत हे खेळ खेळल्या जातात. ज्या वयात सामूहिक खेळांला महत्व असते. समूहाने जे जे खेळ खेळले जातात, त्यांना संगटीत खेळ म्हणतात. या मध्ये मुले स्वतः नियम बनवितात. खेळ निश्चित स्वरूपाचे असतात.
- <u>**उदाः**</u>**–** लंगडी, रेसटीप, लपाछपी, शिवशिवी इत्यादी खेळ मुळे खेळतात.

प्रकार –५

- **रचनात्मक खेळ /सृजनात्मक खेळ :–** ३ ते ५ वर्षाच्या मुलांमध्ये हे खेळ खेळले जातात.नर्सरी शाळेत गेल्यावर खेळने, मोटार, ट्रक, बस, विमान, जहाज, प्लास्टीकचे खेळणे याचा वापर करून खेळ खेळतात. खेळ एकटयाने किंवा समूहात खेळला जातो.

- **उदा:**–चित्र काढणे, रंग भरणे, रंग मनी ओवणे, किल्ले बांधणे, पहाड बनविणे.

प्रकार –६

<u>वैयक्तिक खेळ</u> :–वयाचा चार वर्षेपर्यंत खेळले जातात. शैशावस्थेत आणि पूर्वशालेय अवस्थेत बालक स्वत:शीच खेळतो. मनात संकोच असतो. त्यामुळे ते एकटे राहण्याचा प्रयत्न करतात. यात मित्रांची गरज नसते. वैयक्तिक खेळामुळे मुला, मुलींना मानसिक समाधान मिळते.

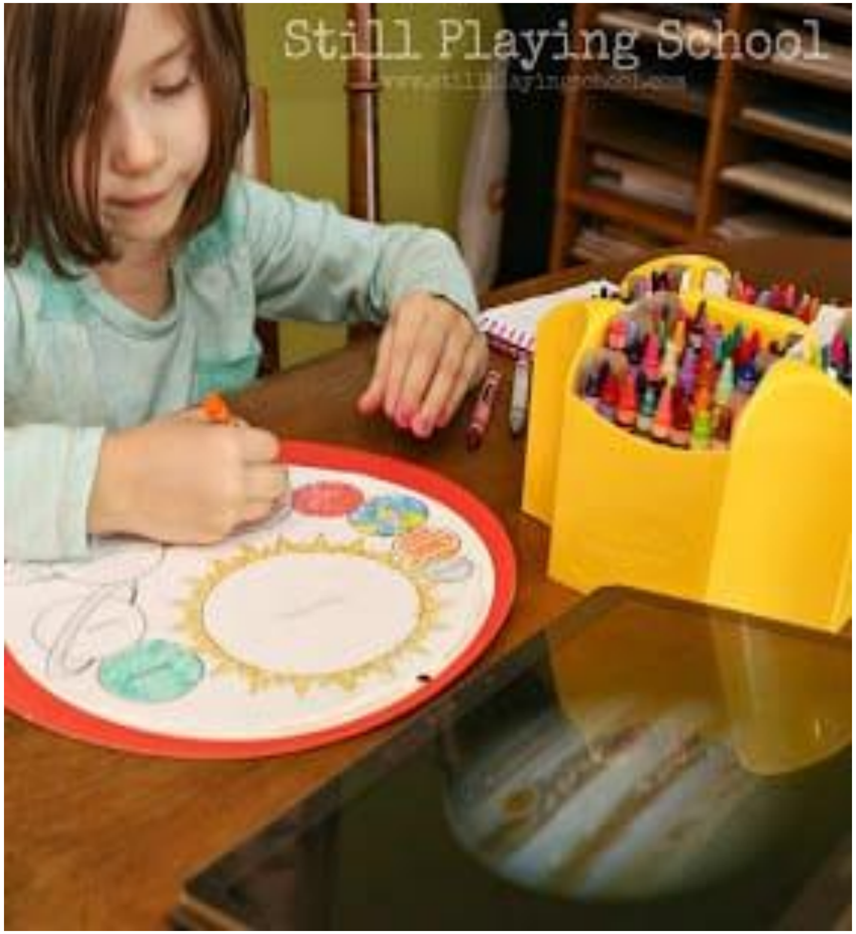

<u>उदा:</u>– भरत काम, विणकाम, टायपींग, पेंटीग करणे, उडाया मारणे, भराभर पायऱ्या चढणे, चेंडू खेळणे इत्यादिची निवड करतात.

धन्यवाद